بله ډیوه

د

Ketabton.com

گل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سر لیك:	مخ:
خپله ژبه	۱_۲
خپل ملیت ساتل	۲_۳
حرکت او ویښتوب	۴
لوئیدل او جدیت	۵_۶
پوره ژوندون	۷_۸
د ژوند مقصد	۸_۱۰
ګټل	۱۰_۱۱
زړه او سترګي	۱۱_۱۲

سر لیك:	مخ:
زه دي پیژنم	۱۲
حقیقت	۱۳_۱۴
دمحبت رڼا	۱۴
شعر او ادب	۱۴_۱۵
شاعر او عالم	۱۵-۱۷
دتوري رڼا	۱۷_۱۹
خوږژوند	۲۰_۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

خپله ژبه

دغه لمر چې پاس په آسمان کې زمونږ دپاسه ځليږي اوپخپل نوراو حرارت دځمکې دمخ په بوټو او ژونديو شيانو کې دنشوې نما قوت پيداکوي همدغه شان يو بل معنوي لمرهم شته چې وړانګې اوپلوشې يې دانسان په زړه او دماغ وليږي او له انعکاس څخه يې افکار او خيالات پيداکيږي، دا افکار يا خيالات چې د الفاظو او کلماتوپه جامه کې څرګندشي نطق، خطابه، شعر موعظه، نصيحت او داسې نو ورته ويل کيږي چې داټول دژبې ترعمومي عنوان لاندې راځي او انسان ورباندې له نورو حيواناتو امتياز پيداکوي.

نوويلې شو چې زمونږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي چې له مرغانو او نورو حيواناتو اوريدل کيږي، بلکه دا زمونږ دزړه غږ او د فکر فانوس دی چې زمونږ فکري رڼا او نور زياتوي او مونږ په همدغه وسيله کولی شو چې يودبل په مقصد پوه شو اويوله بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دابايد مونږ ومنو چې که انسان دنطق او ويناقوت نه لرلی او دافکار و او خيالاتو د جريان د پاره يې دا مجرا نه درلودی هيڅکله به دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړي اونه به يې له نورو حيواناتو دومره توپير درلود. نو زمونږ ويناکه څه هم د هغې رڼا زيرنده ده چې له يوه ډير لوړاسمانه زمونږ ذهن ته راښکته کيږي مګر ددې رڼا په زياتوالي کې زښت ډيرتاثير اودخل هم لري چې بايد په ډيرزيات اهميت ورته قايل شو.

داهم بايد وويل شي چې ددغه معنوي لمر فيضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي اوژبه ورځنې پيداشوي ده، دا هم لکه دابل لمرد مناطقو اومملکتو دجغرافيوي وضعيت په لحاظ مختلف تاثيرات لري اولکه چې يو مملکت له بل ځينې پخپلو مخصوصو بوټو او حيواناتو امتياز پيداکوي اومعناً بيليږي، قامونه هم يوله بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلاکيږي او داهيڅ امکان نلري چې دمځکې دمخ ټول انسانان په يوه ژبه وګړيږي، بلکې داطبيعي اومنل شوی قانون دی چې هرملت به ځانته ژبه لري، اوپخپله ژبه کې به علمي اومعنوي ارتقا کوي همدغه سبب دی چې يوسړی په ډير زيار او زحمت هم په پردۍ ژبه کې داسې اديب کيدی نشي چې له اهل زبانو څخه يې هيڅ فرق ونشي، داځکه چې دبلې ژبې الفاظ او کلمات دده دهغو دقيقو القاآتو ترجماني نشي کولی چې دی پخپله ژبه کې ور ځينې تعبير کولی شي، نو ضرور دده ذهني او دماغي واردات بې تعبيره پاتې کيږي او د فکرلار يې بنديږي چې ديته بايدفکري اومعنوي اختناق ووايو.

نوملتونه هم لکه اقليمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبيعي نظام له اغيزې لاندې دي چه هيڅکله ورځينې سرنشي غړولی او حتماً ورسره موافقت کوي، که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې دعلم او عرفان، ادب او بصيرت خاوند شي هغه داسې مثا ل لري لکه چې دتودو ملکو مخصوص بوټي په سړو ملکوکې کري يادېوه موسم کرهڼه په بل کې کوي. داځکنده ده چې له دغسې سعی او عمل ځنې هيڅ نتيجه نه اخيستل کيږي او داراز زيار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.

که يوملت وغواړي چې خپل احتياجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردۍ ژبه کې د علم اومعارف خاوند شي ښايي چې پخپل جدوجهد ځينې معلومات لاس ته راولي اولږڅه خپله مخه رڼاکړي، مګر دارڼا به لکه دغلو ډيوه ډيره ضعيفه او خړه وي چه په نري شما ل به مري او هيڅ دوام به نلري. که ملت دبل په ژبه څه زده کوي هغه زده کړه به لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دطوطي اومينا زده کړه تش دژبې په سر وي او زړه ته به هيڅ لارنلري په داسې ملت کې هيڅکله دفکري نشوې او ارتقا هيله نه کيږي او نه په علم اوادب کې سمه اوصحيح لارو ورته پيداکيږي، دا راز ملتونه هميشه خپلې سترګې غړوي مګرڅه نه ويني. نو مونږ بايد اورمرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او دعلم وعرفان ډيوه پکې بله کړو ځکه چې دا ژبه دملت په ذهن او زړه کې ځای لري او په رڼا باندې يې طبعاً دملت ذهني او دماغي خونه روښانه کيږي او ډير ژر دمعارف پلوشې دوطن په هره خواکې خپريږي.

خپل مليت ساتل

هرملت بعضې مخصوص شيان لري چې که سړی هغه ورځيني لرې کړي هيڅ امتيازورته نه پيداکيږي.
دهمدې لامله هر ژوندی او بيدار ملت خپل ټول ملي شيان لکه: رسوم او اداب، ملي موسيقي اوملي ادب، ملي ژبه اوملي روايات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډيرښه شان ساتي اوهېڅکله ځان دبل قوم په ځيرنه ښکاره کوي. بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډير احتياط کوي چه خپل خرافات اوبيمعني شيان چې هېڅ فايده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي اوډير ورباندې ټينګ وي. يوملت له بل ځنې علم، فن اوصنعت اخلي خوملي خصايص يې هيڅکله نه قبلوي مګر ځيني ضعيف النفس ملتونه چې دنورو ترتاثير لاندې راغلي، خپل ملي ذوق اواحساس يې ورک کړيدي ځکه چې هغوی ته خپل هرڅه بدمعلوميږي او پردی هرڅه ورته ښه ښکاري نوپه هرشي کې د نورو تقليدکوي او دمليت په معنی هم هيڅ نه پوهيږي خپل ځانونه ورته ډيرټيټ اوښکته ښکاري، ښه اوبد دنوروپه ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هيڅ فکر نشي کولی.
که سړی ديوه قام ازادي اوخپلواکي دروح اونفس له خواپه نظرکې ونيسي نوپوره ازادي او حقيقي خپلواکي هغه قوم لري چې پخپل فکرکې دبل قوم ترتاثير لاندې نه وي راغلی يعنې په غير شعوري طورپه بل قام پسې نه وي روان، نه يې ذوق دبل دذوق تابع وي اونه دبل قوم فکرله خپل فکره ښه ګڼي.
هرکله چې پښتون يوتوريالی اونګيالی ټبردی چې تراوسه په دنياکې په جګواو هسکو سترګو ژوندون کوي او هيڅکله ورته بل څوک له ځانه لوړاو سترنه ښکاره کيږي نو طبعاً بايدخپل ملي خصوصيات اوپښتني مميزات په ښه شان وساتي او هيڅکله يې له لاسه ونه باسي.
دپښتنوملي اخلاق اوخويونه چې په پښتونواله ورځنې تعبيرکيږي دمليت ستنې اومهم ارکان دي چې په اجتماعي حيات کې ډيرزيات قيمت او اهميت لري او حقيقي تهذيب پکې ليدل کيږي، دپښتنوصاف اورښتيا ويل، پخپل عهد اوقول له سراو ماله تيريدل، له ضعيفانو او بې وزلوسره مرسته او کومک کول داټول هغه صفات او خويونه دي چې پښتانه يې دښتونولۍ ارکان اوشروط ګڼي.
دپښتنوملي تربيه هم پر يوه داسې اساس باندې قايمه ده چې له ننني حيات او ژوندون سره پوره موافقت لري داقوم اوس ديته نه دی محتاج چې څوک ورته دشجاعت او زړورتوب درس ورکړي يايې دزيار ايستلو او زحمت ګاللو لپاره تربيه کاندي ځکه چې دوئ ته خپل مليت داتعليم ورکړيدی چې بايد هيڅ کارورته په دنياکې ګران او مشکل معلوم نشي او له هيڅا ځيني يې سترګه ونه سوزي. وګورئ! يوپښتون کله چې خپل ځان ستايي نووايي چې زه اسمان ته تيره غورزوم او سرورته نيسم، صفتونه خو نورهم ډيردي مګر هر قوم او هرڅوک له خپل ملي ذوق اواحساس سره سم يوصفت ځانته غوره کوي اوفخر ورباندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومعلومه شوه چې پښتنوته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانوکاروته سرنیول ډیرښه ښکاریږي او داقوم د هرراز سختیو مقابلې ته تیاراومستعددی. دي قوم ته له هرچا ځنې خپل ځان لوړښکاري اوتل پخپل ملیت اوپښتونواله افتخار کوي، دهمدې لامله دقسم په ځای کې وایي:

پښتون به نه یم که داکار مې ونکړ.

نورقومو نه که عزة النفس او ځان ښه ګڼل یاپخپل ملیت باندې فخر کول کیسې زده کوي دوئ ته خپل محیط او ملیت دا ورښیي او بل معلم ته یې هیڅ حاجت نه پېښیږي.

د پښتنو ملیت او ملي اخلاق ددوئ له نامه سره تړلی شی دی.

که څوک دپښتنوپه کلو او قبایلوکې وګرزي دابه ورته معلومه او ځرګنده شي چې پښتانه هغه چاته پښتون نه وایي چې هغه یوازې په پښتوخبرې کولی شي اونه پښتو یوازې ددغو مخصوصو الفاظو اوکلماتو لپاره استعالیږي ځکه چې ددوئ دمحاوراتو او اصطلاحاتو په نا لیکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خوراډیر معاني لري، چې ددې قوم ټول صفات او ممیزات پکې راځي.

نوموږ باید خپل ملي اخلاق اوپښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تیرو پښتنو هغه خویونه چې باید انسانان او انسانیت ورباندې فخر وکړي تل په نظرکې ونیسو.

زموږ اسلاف او پخواني برسېره په دې چې توره او توریالیتوب ورځنې په میراث پاتې دی دنورو لوړو اوښو صفتو نو خاوندان هم و چې هیڅ قوم کې په طبیعي او غریزي ډول نه لیدل کیږي.

دوئ مهذب او خوشبین و، دوئ پخپل ناموس ډیر ټینګ و او بل چاته یې هم هیڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر میدان او هرډګر کې دظالمانو دښمن او دمظلومانوملګري و، هر چابه چې دوئ ته ننګ راووړله سراوماله به وربانډې تیریدل اوهغه به یې تر خپل سیوري لاندې په ډیرښه شان ساته.

خپله سیمه به یې ډیره درنه ساتله او پخپله یوه ولیشت مځکه به یې خپل سرونه ورکول، هیڅکله یې په دنیاکې دبې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به یې دچاپیغورخپل ځانته پریښوده، خپل نوم ورته له هرچا ځنې ښه ښکاریده او دپښتونولۍ آب وآبرویې په ډیر ښه شان ساتله، نوموږ باید خپل ټول ملي شیان او ملي اخلاق له هر چاځنې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازیږو، کوم طبیعي جوهر او معنوي ښیګڼې چې موږ لرو هغه په بل هیڅ قوم کې نشته او نه یې پیداکولی شي، که څه هم په فن اوصنعت کې له موږ ځینې ډیر وړاندې او مخکښ وي.

نو موږ بایدله نورو اقوامو ځنې فنون او صنایع، علوم اومعارف واخلو د نورو سیاست او معاشرت، کړه وړه هرڅه ځانته معلوم کړو مګر د هغوئ په ظاهري ښایست او ښکلیتوب خپل زړه بای نلو او نه خپل ملي ذوق دچاپه تقیلدکې ورکړو، موږ بایدد پښتونولۍ بڼ جوړ کړو او لکه بلبلان دنورو دباغ په ګلانو ونه تېریږو.

موږ باید دخپلې ملي ژبې له ژوندي کولوسره سم خپل معنویت او ملیت پوره ژوندی کړو او لفظاً و معناً ځانونه پښتانه کړو، موږ باید دخپلې ملي ژبې په فانوس کې د پښتونولۍ رڼا او دعلم وعرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو اوپښتونواله یوځای وروزو.

اوعقیده ولروچې زموږ خاوره دتهذیب او ښو صفتونو زانګووه او دتاریخ په حق شهادت دتهذیب پلوشې زموږ د ملک او زموږ دپلرو داعمالو د هنداري څخه په دنیاکې منعکس شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت او وینځتوب

لمر ختلی او وړانګې یې له درونځې نه کوټې ته راپرې وتلي دي. یووړوکې ماشوم چې نوی له خوبه راپاڅیدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوی مګر هیڅ شی لاس ته نه ورځي اوموټي یې هماغسې تش پاتې کیږي دی پدې نه پوهیږي چې دا وړانګې زماپه سترګوکې ځای لري او هیڅا ته لاس نه ورکوي.
او ه! واړه اوکوچنیان څه عجیبه طایفه ده او څنګه شیانو پسې هڅه کوي. دوئ چې کله خپل ځان په هنداره کې ووینې هم لاس وراچوي او منګولې ورسره لګوي، دوئ ته خپل ځان هم پردی ښکاري او دخپل سرخولی هم دبل ګڼي که ښه فکر وکړو مونږ هم لکه دوئ له خپل ځا ن سره په جګړه اخته یو او په همدغسې شیانو پسې هڅه کوو خودومره فرق شته چې دوئ ته خپل شی هم دبل ښکاري او مونږ د نوروما ل هم خپل ګڼو، دوئ په ورنې کې کلک ټرلی وي سره له دې لاس اوپښې خوزوي او خپل ځان خلاصوي مګر مونږ بې ټړلو هم هیڅ حرکت نه کوو او ځای په ځای پراته یو. هو! مونږ او واړه دومره ډیر فرق نلرو که مونږ هم لکه دوئ د خپل ځان او وطن لپاره څه کارنشو کولی یاواړه یو اویا ویده.
هو! خوب هم یوعجیب کیفیت دی. یوه شپه چې زه په درانه خوب ویده وم او تندې راباندې ډیره غلبه کړې وه نوما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې اوهر ساعت به مې اوبه څښلې خومړیدم به نه اوتنده به مې نه ماتیدله، کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیندکې غوټې وهلې، مګرله خوبه راپاڅیدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تږی وم.
دویدو قومو نو ټول کارونه به البته همدغه شان وي چې هیڅ نتیجه به نلري، دوئ به ګمان کوي چې مونږ کارکوو او ګرزو مګرپه حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هیڅ به یې نه وي کړی.
خوبونه هم ټول یو راز نه دي ځنې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لا داسې هم وي چې له ځایه پاڅیري او ګرزي مګر ویښ نه وي. دچا خوب ډیرزیات او درونډ وي چې په چیغو هم نه راویښیږي او ځینې کسان په یوه نرې ګنګوسې ویښ شي، نو ویښول که څه هم دویښوونکی کاردی مګر دویدو حا ل پکې ډیر تاثیر لري همدغه سبب دی چې دیوه ځای شاعران ډیر ژر خپل قام ویښولی شي او دبل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او دشورنارې یې دهواپه امواجوکې بې فایدې ورکیږي.
ویښول هم ډیر اقسام لري سړی ټول خلک په یوشان نه ویښوي، کشرانو ته سړی نارې وهې اوښوروي یې مګرځینې کسان په چاپې کولو او کښیمنډلو بیداریږي. پدې عصر کې چې ویښتوب ترهرڅه ضروردی باید هیڅوک ویده پاتې نشي، هرڅوک که دخپلو خواخوږو په نارو نه ویښیږي نودښمنان یې دبرچوپه څوکو ویښوي، اوهسې یې نه پریږدي، نو باید ویښ شومګر داسې ویښ نه لکه واړه هلکان چې له یوه خوبه راپا څیدلي او په بل شان خوب کې پراته دي.
لاس اوپښې ښورول ضروردي خوداسې نه چې سړی د وړانګو په نیولو خپل وخت تیرکړي، وړانګې هم سړی نیولی شي او پوره استفاده ورځینې کیږي مګر هله چې سړی پوره ویښ وي او دزړه سترګې یې هم غړولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوئيدل او جديت

لکه چې دباغ بوټې اونيالګي ورځ په ورځ لوئيږي او وده کوي همدغه شان انسانان هم د رشد او تکامل لورته روان دي، مګر هېڅوک دا مسير په سترګو نشي ليدی او هره شيبه يې په تفاوت نه پوهيږي، کله چې نباتات له مځکې نوي راجګ شي له خاوروسره برابروي او ښه لانه ليدل کيږي.
مګر څه موده وروسته ښايسته ډيرلوی شوي وي او ښه وده يې کړي وي، دا لويوالی يوځل نه پيښيږي بلکې له ابتدا څنې په يوه داسې تدريجي صورت جاري وي چې څوک يې هر ه ورځ فرق نشي محسوس کولی مګر هيڅوک ورځنې انکار هم نشي کولی، دنياهم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده که څه هم مونږ پکې پټې سترګې پراته يواو حرکت يې نه وينو دغه نشو و نما چه په کائناتو کې په طبيعي صورت جريان لري او هيڅوك يې مخه نشي نيولی کله کله دبعضې عواملو په اثرکې له طبيعي حاله وزي او تغير پکې پيښيږي.
هو! انسان دا اقتدار لري چې د طبيعت سيرد خپل تدبير په مرسته ګړندی کړي او پخپله روزنه او زيار يو باغ ډير ژر سمسور کاندي دانسان جديت او فعاليت هم په حقيقت کې همدغه معنی لري چې دی له طبيعت سره يولاس شي اوخپل تاثير څرګند وښيي.
کله کله سړي پدې راز بحثونو کې له ځينو کسانو اوري چې په هر کارکې اعتدا ل ښه دی او ډيره بيړه ښه نه ده .
هو! اعتدا ل ښه دی اوپه هيڅ کار کې دومره بيړه نه ده په کار چې سړی پخوا له فکر کولو يوه کارته ملاوتړي او داسې منډې پکې ووهي چې په يوه شيبه کې ځان دومره ستومانه کړي چې بيا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او دحرکت نه وي مګر داسې هم بايد ونشي چې سړی اعتدا ل دځان لپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبيعي جريان ته وسپاري.
وګورئ! اوسپنه يانور فلزات پس له ډيرو قرنو اوپيړيو ديوه مناسب حرارت اوطبيعي تحول په اثرکې داصلاحيت پيداکوي چې بعضې الات او اسبابونه ورځنې جوړشي، مګر کوم وخت چې صنا عتي فابريکو او دانسان لاس ته راورسيږي ډير ژر هر راز تحولات قبلوي او دانسان جديت او فعاليت ته ځان تسليموي.
نو دطبعيت سير هميشه پداسې طور جارې وي چې ليدل کيږي نه مګر دانسان دفعاليت اغيزه ښکاره اوڅرګند وي.
په هرځای او هر مملکت کې چې دجديت څرخونه په بيړه چليږي هلته په ټولو شعبوکې ښکاره پيشرفت ليدل کيږي او ورځ په ورځ په کارونوکې تفاوت محسوس کيږي نوبايد هر سړی دخپل جديت او فعاليت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ وړاندې لاړشي، پدې لارکې که سړي ته هر څومره پيچومي مخې ته راشي بايد سترګې يې ورته سپينې نشي او اسانه يې وګڼي.
سړی که په يوه قوي زړه او د امکان په سترګه هرشي ته ګوري هغه ته ډير موانع نه پيښيږي او څه شی يې مخه نشي نيولی، مګرهغه کسان چې ضعيف النفس دي هغوئ پخپله ځانته موانع پيداکوي او دومره اهيمت ورکوي چه داقدام تصورهم نشي کولی. ډير خلک يوازې دهمدې لامله چې يو کار ورځينې خراب نشي هيڅ کارته زړه نه ښه کوي اوله هرشي څنې ډډه کوي، زما په خيا ل دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو څنې ډير تاثيرلري، څوک چې له خپل پيشرف سره مينه اوعلاقه لري هغه بايد دا رازفکرونه بيخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت چې دده د نقصان اوتاوان موجب کيږي هم له سکونه ښه وګڼي.
سړی بايد په لوی لاس خپل ځان يابل ته ضرر ونه رسوي مګرله موهوم ضررځنې هم دومره ونه ډارشي چې هيڅ کارته لاس وړاندې نکړي او لاس ترزنې ناست وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان ډیرو زیانو او تاوانو ځینې یوه ډیره قیمتي اومهمه فایده اخلي چې هغه تجربه ده، څوک چې دژوندون په حقیقي مفهوم پوهیدلی وي چې حیات بې له حرکت او جدیت ځینې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي چې ددنیا ټول ژوندي شیان دهمدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي هغه هیڅکله په ځای کښیناسته نه قبلوي.

وګورئ! کوچنیان او واړه دخاپوړو او ښخیدلو په ذریعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کیږي.

داځکه چې دحیات له قانونه خپل سرنه غړوي اوکه هر څومره پخپلو حرکاتو کې تکلیف ووینې اوهر ساعت پرمخه ولویږي بیا راپاڅیږي اوپخپلو پښودریږي، داګرزیده او ښوریده دوئ خپل کارګني او هیڅکله له خپلې موریا پلار ځینې پکې مرسته نه غواړي.

هرڅوک چې غواړي له خاورو ځینې خپل سر را هسک کړي او پورته شي یا په بل عبارت د بلې ورځې لپاره ځان قوي کړي هغه بایدله دغسې پرزېدلو او ولیدو و نه ډارشي او نه په دا راز واقعاتو چې دحیات په لاره کې هر چاته پیښیږي دومره متاثرشي چې له هرڅه لاس واخلي او په هسې کښیناستو راضي شي.

نواعتدا ل پسندي باید زمونږ دپیاوړو ملګرو دجدیت اوفعالیت سیر ورو نکړی شي او نه باید داحتیاط نوم په دوئ دومره اغیزه وکړي چې غړي یې بیخې سست شي او هیڅ ونکړي ځکه چې احتیاط دیته نه وایي چې سړی هیڅ نه کوي او نه اعتدا ل دغه شی دی لکه چې بعضې خلکو دخپلو داسې حرکاتو لپاره نوم کړی چې په سترګونه لیدل کیږي او نه یې چاته تاثیر معلومیږي.

کوم قومونه چې دترقی په لارکې له نورو ځینې وړاندې او دمخه دي که هغوئ داعتدا ل په نامه خپل سیرلږ څه وروکوي او په وقارو متانت د تکامل سیر قطع کوي ورته ښایی مګر یوداسې قام چې له نورو ځینې بیرته پاتې وي هغوئ بایدله منډو کار واخلي اوپه نورو پسې ځان ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره ژوندون

دغه شيې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کيږي دنړۍ پرټولو موجوداتو باندې راځي اوتيريږي، مګر کوم تاثيرچې په حيواناتو کې کوي هغه دصحراپه کاڼو کې نشي کولی.
زمانه او وخت دباغ په ونواو بوټو خزان او بهار راولي چې بعضې بوټي ورکوي او بعضې نوی پيداکوي، همدغه شان په حيواناتو کې زږښت اوځواني، قوت او ضعت پيښوي مګر دبيدياکاڼي که هر څومره وخت وربانديې تير شي هماغه شان وي، د پسرلی نسيم او د منې بادونه پکې هيڅ توپيرنه ښکاره کوي، نوويلی شوچې عصراو زما نه په ژوند يو شيانوکې تاثير کوي او ژوندون هم دزمانې تاثير قبلولو ته وايي.
هو! زمانه او عصر په ژونديو شيانو کې دهرشي داحساس په اندازه اغيزه او عمل کو ي او په هغه ځمکه کې ښايسته او ميوه داره بوټې زرغونوي چې هلته دحيات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه مځکه او وچ ډګر کې هېڅکله هغه تاثير نشي کولی چې په باغ اوبڼ کې يې کوي همدرانګه کوم تاثيرات چې زمانه او وخت دانسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه دغرو او رغوبه حيواناتوکې نلري، نوويلي شوچې انسان د زمانې له تاثيره نسبت ټولوموجوداتو ته زياته استفاده کوي او له څنګه چې زمان په ده کې تاثير او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغيزه کوي، همدغه انسان دی چې دده په افعالو اواعمالو يو عصرله بل څخه بيليږي او دده په شاهکار يو قرن په بل باندې افتخار اوسرلوړيي کوي.
زمانه ځي او تيريږي مګر دانسان اعما ل او افعا ل له ځانه سره داسې نشي وړی چې دخلکو هيرشي او دچاله ياده واوزي، زمانه داکولی شي چې انسان له ځان سره ملګری کړي او له دې نړۍ څخه يې بوزي يا په بل عبارت دده وجود خاورې کړي، مګر دده ښه نوم او ښه عمل هيڅکله او په هيڅ شان نشي محوکولی.
ښايي چې بعضې کسانوته دښه عمل په نسبت دا سودا پيداشي چې موږ ښه عمل څه شي ته وايو؟ او زموږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟
ددې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هرکارچې دنورو انسانانو په خير اوفايده تماميږي او خلکو ته يې فايده رسيږي هغه ښه عمل او ښه کارد ی.
زموږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امورچې دبشريت په فايده باندې تما ميږي دښه عمل په نامه خلکوته معرفي کولی شي، همدغه ښه عمل دی چې دبشرپه تهذيب او تمدن کې لويه برخه لري چې بايد زمان اومکان وربانديې فخر اولويې وکړي.
دغه راز ښه عمل که هرڅوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به اخرت کې هم دده په مخ کې لکه د جنت ښکلې او کلالی حوره ګرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي. زموږ دا بحث دژوندون په شاو خوا کې دی اوهغه انسان وربانديې ستايو چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې وليدل شي. موږ مخکې وويل چې ژوندون دزمانې تاثير قبلولوته وايي مګر داد حيواني او نباتي ژوندون تعريف دی چې دانساني ژوندون په نسبت نيمګړی او ناقص معلوميږي. موږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستايو چه هغه هم د زمانې عمل او تاثير قبلوي او هم پخپله په نورو شيانوکې اغيزه اوعمل کوي موږ هيڅکله هغه قوم يا هغه ملت ژوندی نشو بللی چې زمان وربانديې راځي او تيريږي او دوئ پکې هيڅ نه کوي.
دغسې عمر يا شپې او ورځې خو په حيواناتو اوباغ و بڼ باندې هم تيريږي چې هغوئ ورځنې استفاده کوي او لوييږي مګر دغه لوئيده د دوئ کار اوعمل نه بلل کيږي ځکه چې دوئ يوازې دزمانې تاثير قبلوي او پخپله څه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ غواړو چې انسان پداسې حيات او ژوندون وساتو چې له ده سره وړاو مناسب وي انسان بايد په ديناکې داسې ژوندون وکړي چې دنورو په ژوندون کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.
ددنيا لوی مصلحين او لارښوونکي، لوړ او نوموړي فيلسوفان چې دبشريت کاروان يې دجهالت په توره شپه کې يې په سمه لار روان کړی دی او د جهالت په توره شپه کې يې لکه داسمان ځليدونکي ستوري هرچاته لوری او لودن ښودلی دی چې دبشر دمادي اومعنوي حيات ددوئ مرهون دی او تراوسه پورې ددوئ په نامه په دنياکې ژوندي دي همدوئ د انساني ژوندون مثالونه اوښې ښې نمونې دي چې په لوړ اوتام حيات ستايل کيږي.
دا راز حيات نه دزماني سيلاب وړلی شي او نه يې قرمونه او عصرونه په اثرو باندې خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قيمت لري چې زمان او مکان وربانديې وياړي او د مځکې پله په همدغسې کسانو باندې درنه او سنګينه ده چې پرښتې ورته دلمر اوسپوږمۍ ډيوه په لاس ولاړې دي او نندراه يې کوي.
موږ غواړو چې انسان خپله اندازه اوخپل استعداد په نظرکې ونيسي اوځانته هغسې ژوندون غوره کړي يعني هيڅکله په يو داسې ټيټ او ناوړه حيات چې حيوانات او نباتات يې هم لري راضي نشي.
حيات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري چې موريې دلته په نباتي، حيواني اونساني ژوندون ستايو چې نباتي حيات بې شعوره او حيواني حيات ته شعوري ژوندون ويل کيږي. هرکله چې انسان له شعوره ورتير دعقل او فکر خاوند هم دی بايد د ده حيات او ژوندون هم لکه فانوس دعلم او پوهې په رڼا ښايسته او روښانه وي چې دزماني په حا ل تاثيروکړی شي او تياره يې په رڼا بدله کړي، همدغه حيات چې هم دزماني تاثير قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثير کول دي کامل اوپوره حيات بلل کيږي چې دانسان لپاره مناسب دی. که موږ غور وکړو دمځکې دنورو موجوداتو ژوندون هم په حقيقت کې دانسان په حيات پورې تړلی دی که دانسان حياتي فعاليتونه نه وي، دحيات او ژوندون ماده به دمځکې له مخه که بيخي ورکه نشي نو دومره خوبه کمه شي چې له دې وخت سره هيڅ نسبت پيدانکړي، نوانسان بايدلکه لمر يو با حرارته او روښانه ژوندون ولري چې دده په تاثير دمځکې دمخ ټول شيان وروز ل شي او وده وکړي.
هو! انسان بايدلکه لمر داسې وي چې دده په تلو د مځکې نيمه کره د غم او ماتم توركالي واغوندي او هر څوک دده تګ له دنيا ځنې پوره حس کړي.

د ژوند مقصد

هرسړی چې هرڅه غواړي يا له هر شي سره مينه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب ياپه بله ژبه خواهش او ارزو بلل کيږي، هغه مين او عاشق چې خپلې معشوقې ته رسيدلی او خپله محبوبه يې په داسې خوشحالۍ په غيږکې نيولې ده چې بې شرابو مست او مدهوش دی يا هغه څوک چې شپه او ورځ يې دشهرت دګټلو او اعتبار پيداکو لولپاره يوه کړی او لوړې رتبې ته رسيدلی دی، همدارنګه هغه دعلم او عرفان دډيوې پتنګ چې دجها لت په توره شپه يې ځان دمعرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود ګڼې داټول په حقيقت کې بې له دېنه چې خپل مقصدته رسيدلي دي بل مفهوم نلري.
نو ددنيا هره خوشحالۍ يوه ګرانه اوقيمتي مرغلره ده چې دمقصد په لمن کې موندل کيږي.
دنيا په حقيقت کې يو نندارتون دی چې انسان ته هر راز ښکلي او ښايسته شيان ورښيي چې هرڅوک له خپل ذوق او خواهش سره سم يوه شي پسې هڅه وکړي او ځان ورورسوي، بلکې انسان لاخه چې حيوانات او د هوامرغان يې هم هسې نه دي پرې ايښي بورا يې دګل په ګلاليو پاڼو مين کړی او دپتنګ په زړه کې يې دشمع دمحبت ډيوه بله کړيده

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې سړی خپلې سترګې نېږي وغړوي او هرطرف ته ښه په ځير ځير وګوري هرشي او هرڅه دخپل مطلب او مقصد لپاره زيار باسي او په هر شواخون چې وي ځان وررسوی نوبيا ويلی شو چې ژوندون په حقيقت کې د خپل مقصد لپاره حرکت او جديت دی. خوشحالي يا سعادت هم د مقصد په رسيدلو يا دمقصد دپاره په زيار ايستلو کې دی بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسيدلي او په لاره کې دي دهغوئ خوشحالتيا لا يو بل شان کيف لري چې په کاميابۍ کې نه پيداکيږي.

مونږ مخکې وويل چې ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد او مطلب لپاره وي ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دليل نشي کيدی، هغه ګټه چې څوک يې له غره ورغړوي اوپه ډيره بيړه مخ ښکته راځي يا هغه خزان وهلی پاڼه چې د مني باديې له ونې بيله کړي او يوه خوا بله خوا يې وړي دا هم حرکت دی خو ژوندون ورته نه ويل کيږي، همدارنګه موټر، بايسکل، طياره او داسې نورچې دبل مقصد لپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندي نه بلل کيږي.

موږ دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو اونه مطلق حيات زمونږ دبحث موضوع ده، زموږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی چې عالي يا حقيقي حيات ورته ويل کيږي.

نو هرانسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندوی نه بلل کيږي مګرپه حيواني ژوندون ورته قايليدی شو. دانسان حرکت دحقيقي ژوندون نښه نه ده هغه انسان چې ګوزنږ و هلی دی او شپه او ورځ په حرکت دی ياد سړو له لاسه او دچا له ډاره لکه پاڼه رپيږي داهم حرکت دی خو دمقصدد پاره نه، همدارنګه هغه څوک چې پټې سترګې پروت دی او په ويدو يوه خوا بله خوا لاس اچوي يا ډېه په ډېه اوړي را اوړي دا هم حرکت دی مګرداسې ناقص حرکات دحقيقي او انساني ژوندون دليل نشي کيدی مونږ هغه انسان ته په حقيقي ژوندون قايليدلی شو چې په خلاصو سترګو پخپله اراده اومينه دخپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن لپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي نو ددغسې کسانو مرګ او ژوند څه فرق نلري ځکه چې د دغسې کسانو حيات او ژوندون بې له خوراکه بله هيڅ نتيجه نلري، او په دې هرڅوک پوهيږي چې ژوندون ددې د پاره نه دی چه سړی يې يوازې په خوب او خوراك تير کړي او تش د ژوندون په نامه خوشحا ل وي ځکه چې دا راز ژوندون دحيواناتو په برخه رسيدلی دی چې بايد انسان هيڅکله ورباندې خوشحاله نشي.

زموږ له دې تيربحث ځنې به داڅرګنده شوی وي چې زموږ مقصد په دې ويناکې دحقيقي اوانساني ژوندون تعريف او ښودنه ده چې دهر چا ورته پام شي اوپيدايې کړي نو بيا د نتيجې په ډول وايو چې حقيقي يا انساني ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد لپاره وي او هرڅومره چې دسړي مقصد لوړ اوښه وي هغومره يې ژوندون هم ښه او د ستايلو وړ وي.

که ديو سړي مقصد له خپل شخصي مفاد ځنې لوړاو پورته وي يعنې يوازې دخپل ځان په غم نه وي اخته او د اجتماعي سعادت لپاره هم زيار باسي البته ددې سړي ژوندون او حيات ډيرقدر اوقيمت لري چې بايد هرڅوک يې وستايي او ورباندې خوشحاله وي ځکه چې حيات دمقصد حاصلو لو وسيله ده او قيمت هم دمقصد په اعتبار ټاکل کيږي مګر دا هم بايد ووايو چې لوړاو ښه مقصد هرڅوک دځان لپاره نشي ټاکلی اونه د هر چا سترګې ورباندې نښلي، ځکه چې هرڅوک دخپلې پوهې او خپل فکر په اندازه يوشی خوښوي چې هغه يې مقصد بلل کيږي نوهر څومره چې ديوه سړي تعليم لوړ وي او تربيه يې ښه وي او په هره اندازه چې د چابصيرت او بصارت زيات وي هماغومره يې مقصد هم ښه اوعالي وي نو مونږ هيڅکله له يوه داسې سړي چې هغه دانفرادي حيات له دايرې ځنې دباندې نه وي وتلی او داجتماعي حيات تصورهم نشي کولی دا اميد نشوکولی چې هغه دې يو اجتماعي مقصد ولري اودهغه مقصد لپاره دې زيار وباسي نو زموږ د پوهانو او ليکوالو دا وظيفه د ه چې خلکو ته لوړ اوعالي مقاصد وروښيي اوله اجتماعي حيات سره يې اشنا کړي يعنې دلوړو مقاصدو محاسن او ښيګڼې ورته پوره ښکاره کړي چې هرڅوک په ډيره مينه او محبت ديوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه اولوړ مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري چې هیڅکله ستړی او ستومانه نشي اونه یې هیڅ راز تکلیف او زحمت مخه ونیولی شي.
هو! دیوهانو په برخه له اولې ورځې همدغه وظیفه رسیدلې ده چې دخلکو له سترګو د جهالت پردې لرې کړي او له درانه خوبه یې را جګ کاندي چه هر څوک د خپل حیات او ژونددپاره حرکت وکړي اوله دغو شپو او ورځو چې په هرچاباندې تیریږي استفاده وکړي ځکه چې زمانه او وخت په حقیقت کې لکه یو بحر داسې دی چې هر څوک ورځنې دخپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځنې ښایسته اوقیمتي مرغلرې راوړی او څوک پکې یوازې کبان نیسي بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي.
موږ باید د زماني له دریابه پوره استفاده وکړو او په قیمتي مرغلرو پسې لاس وګرزوو.
زموږ ښاغلي اوپوه ادیبان بایدلکه دپښتو اوپښتونولۍ حامي خوشحالخان خټک خلکو ته دسعې جدوجهد درس پدې ډول ورکړي.

که غوټۍ پسې وهي په لاس به درشي
چا وې داچې په دریاب کې ګوهرنشته

دا راز صحیح افکار که د چاپه مغزوکې ځای ونیسي او یقین پیداکړي چې په سعیه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصلیږي اوسړی پخپل زیار و زحمت له وخت او زماني ځنې هرډول مادي او معنوي استفاده کولی شي هغه هیڅکله محروم نه پاتې کیږي او هرو مرو دزماني له ډک دریابه خپل مقصد او د مراد ګوهر لاس ته راوستلی شي.

ګلُل

شپه ده او داسمان ځلیدونکي ستوري درګرده سترګکونه وهي زه پورته پاس په اسمان کې د سپوږمۍ او ستورو ننداره کوم یو بل هلک چې دیوه لوی ډنډ په غاړه ناست دی هماغه سپوږمۍ او ریږدیدونکي ستوري په رڼو او بوکی ډیرښکته دمځکې په تل کېویني. وګورئ! دانسانانو نظر څومره توپیرلري چې یوشی په یوه وخت کې څوک پاس پخپل سروینې او څوک یې تیټ په مځکه کې مومي همدغه یوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مځکه کې ترسترګو کیږي. نه همدغه یوشین ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې لیدل کیږي، مګر که سړی لږ څه د شپږو جهاتو او خواو له قیده ځان خلا ص کړي او دخپلو اعتباراتو له دایرې ځنې بهرشي نوبیا دحقیقت په لویه اولایتناهي فضاکې لوری او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکیږي.
نو انسان په حقیقت کې تل دخپل اعتبار او ګمان په نړۍ کې ژوند کوي او هر څه په هغه جامه کې ویني چې دی یې وراغوندي.
هو! ددنیا ټیټوالی اوپورته والی زموږ سترګو او اعتبار پیداکړیدی او داسره اوشنه رنګونه زموږ د دوو سترګو مولودګلُل کیږي که زموږ اعتبار او ګلُل څه قیمت ونلري سره اوسپین زیړ او ګلیټ څه توپیر نلري.
مورته خپل ګمان بعضې واړه شیان غټوي او بعضې غټ شیان راته واړه ښکاره کوي، د هرکار ګرانتیا او اسانتیا زموږپه لاس کې ده او دهرشي قیمت او اهیمت زموږ په اعتبار او ګلُلو پورې اړه لري.
همدغه زموږګلُل او اعتبار په هر څه کې تاثیر کوي او په دنیا کې نوي دودونه او ذهنیتونه پیداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه شی دی چې کله انسان له یوموهوم شکل ځنې ویروي اوکله یې دتوپ خولې ته د حملې لپاره تیاروي، دانسان ګمان او اعتبار یوداسې طلسم دی چې که دی یې پخپله مات نکړي هیڅوک یې نشي ماتولی.
نوهرقام او هرملت ترهغه وخته لوړاوغښتلی وی چې پخپل ځان ویسا او اعتماد لري او هرکله چې خپل ځان ضعیف وګڼي نوبیایې هیڅکله پښې نه ټینګیږي اونه دسیالی په میدان کې پخپلو پښودریدلی شي.
همدغه سبب دی چې نن دهرملت پوه او پیاوړی واکدارن خپل ملت ته دغرورملي او اعتماد بنفس درس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو یکې یو قوي زړه پیداکوي چې بعضې ور ځنې په خودی باندې تعبیر کوي او دملتو په لوړوالي او ارتقا کې زښت ډیرتاثیر اواغیزه لري او اجتماعي پوهان یې خورا ډیرستایي ځکه چې حقیقت تریوې اندازې زموږ داعتبار اونظر په واک دی او لوړوالی یا ټیټوالی هم زموږ په لیدو پورې اړه لري.
هو! همدغه انسان دی چې کله حقایق باطلوي او کله دخپل لاس په بتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله یې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله ددین او شریعت له دایرې اوزي اوکله دعرف او عادت په لومه کې داسې نښلي چې هیڅکله ځان نشي خلاصولی.
هو! انسان کله دلاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کارځانته ګرانوي. کله ډیر مشکل اوګران کارونه اسان شمیري او دخپل ګمان په مرسته یې په اسانه سرته رسوي، نوویلی شو چې دانسان خپل ګمان دده په حق کې منلی او صحیح حقیقت دی او که یوځل پخپل ګمان بدګمان شو نو بیاپه هیڅ ځای کې حقیقت نشي پیدا کولی او پخپل وجود هم نه قایلیږي.
نو څومره به ښه وي چې زموږ اوستاسې ګمانونه ښه وي.

زړه او سترګې

کله یوشی په سترګو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي اوکله زړه یوشی سترګو ته ښه ښکاره کوي. دسترګوکارله ښایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه دښایست په اثرکې پیداشي اوکله دمینې په سبب سړي ته یوشي ښایسته اوګلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه یې په سترګو کې دی او بعضې په زړه کې سترګې لري، ډیرځله دسرسترګې غولیږي او له ورکی هلک په یوه ښایسته مارخپل زړه بایلی لکه د هوامرغه شنه پټې ته رانښکته کیږي او د څو دانو لپاره ځان په لومه کې نښلوي مګر دزړه سترګې په داسې شیانو نه غولیږي اوهرشي کې دنقص او مفاد ډیر واړه ذرات ویني، یوازې ظاهري ښکلیتوب او داسې ګلالیتوب نه خوښوي چې عاقبت او نتیجه یې ښه نه وي دغه دسرسترګې چې دلمر او سپوږمۍ په رڼاکې یوشی او بل شی ویني هرڅوک لري، مګر ډیر لږ خلک دي چې دزړه په سترګو څه شی لیدلی شي ځکه چې داسترګې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼاهیڅ نه ویني او وربانديې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم داسترګې څه نه ویني ځکه چې بعضې داسې پردې وربانديې پرتې وي چې بې د هغو له پریکولو هیڅ کارورځنې نه اخیستل کیږي، داپردې زیاتره د تقلید په سبب پیداشویدي. یا د اوهامو او خرافاتو ګرداو غبارپیداکړی وي چې علم یې هم علاج نشي کولی.
داسترګې دانسان هغه پټ استعداددی چې په مختلفو نومونو لکه عقل، بصیرت، فکر اوداسې نور ورځنې تعبیر کیږي.
اوانسان وربانديې له نورو حیواناتو پیژندل کیږي، انسان باید ارومرو خپلې دغه سترګې وغړوي، اوکار ورځنې واخلي.
سترګې پټول چې دپښتنو په محاوره کې لوی عیب دی هغه دهمدغو سترګو پټول او حقیقت ته نه کتل دي. کوم ضعف یا عیب که په دغو سترګو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي ځکه چې ترهرڅه دمخه دغه علاج ضرور اولازم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که داسترګې روغې نه وي دعلم رڼا هیڅ اوبې فایدې ده لکه چې یوه ورانده ته دلمر پلوشې هېڅ دي. څوک چې داسترګې نلري هغه لکه ښاپیرک دعلم له رڼا تښتي او ځان ورنه پټوي یالکه هغه بوتی چې دلمر رڼا ورباندې بده ګلیږي او په سیوري کې ښه وده کوي دی هم په تورتم اوتیاره کې خوښ او خوشحاله وي.

چاچې دزړه له سترګو کار اخیستي او په همدغه نظرېې دنیاته کتلي هغوئ ددنیا په صحنه کې ډیرشیان لیدلي اوهرڅه یې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي ځکه چې د دې سترګو مخه هیڅ شی نشي نیولی او تر ډیرو لرې ځایو پورې رسیږي که انسان له دې سترګو کارواخلي او داسترګې ورورزي نو خپل وړاندې وروسته حا ل وما ل تریوې اندازې وینې اوخپل ښه او بد ترهغه حده چې دبشر لاس رسیږي سنجولی شي.

څوک چې داسترګې لري هغه له هغو شیانو چې مور ته عادي معلومیږي ښه لورمطالب معلومولی شي او دیوې منې له لویدلو څنې دمځکې قوه جاذبه معلوموي، دداسې کسانو په نظرکې دونې یوه شنه پاڼه دمعرفت دفتر او کتاب وي چې ډیر حقایق پکې وینې اوښه نتایج ورڅنې اخلي.

زه دې پیژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل څیر وښیې اوخپله جامه بدله کړې زه دې پیژنم اوپخپل زړه کې ستا حقیقت ته په ځیر ځیرګورم. ستا خوښه چې ځان هرڅنګه ښکاره کوې او پخپل ظاهري وضعیت کې هرڅه تغیر کوې مګرېدې پوه شه چې نه به دچا په ادارک او بصیرت پرده وغوروې او نه به خپل حقیقت بدل کړې.

لکه چې یو مین خپله لیلیٰ په لوی ټولګي کې پیژني یا لکه یو حقیقت لیدونکی چې ریا کار زاهد ترسپین څادر لاندې وینې چې داڅوک دی اوڅه کوي، همدغه شان ته هم هیڅکله نه پټیږې او زه دې پیژنم.

ته پخپله چالاکۍ خپل ځان بل راز ښکاره کوې او زه هم ستا په مخکې څه نه وایم مګر په زړه کې پوهیږم چې ته څوک یې؟ ته پدې پوه شه چه ښه لباس، ښه وینا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنګه یو هسک او جګ مقام ته ختل هیڅکله دسړي معنوي معیار نشي لوړولی که څه هم دځینو په نظرکې لوړ ښکاري، ته پدې پوه شه چې که خلک ستاله ظاهري حالة متاثر کیږي او تا بیموجبه ستایي داستاینه تاته هیڅ فایده نشي رسولی اونه ستا په حقیقت کې څه تغیر او تحول پېښوي.

هو! که یې سل ځله څوک لعل لعل بولي په ستایلو به لعل نشي کوتي لال

لکه چه یو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالۍ ځان نشي خوشحالوی همدغه شان ټول ظواهر د حقیقت په تبدیل کې بې دخله اوبې تاثیره دي.

یوټیټ سړی که دغره سر او جګ ځای ته وخیژي هغه ته هرڅه ټیټ ښکاري مګردی هم ټیټ وي او په حقیقت کې هیڅ نه وي لوړ شوی.

نو دا راز لوړوالی بې له دېنه چې د سړي په نظرکې نورټیټ ښکاره کړي او غروربیداکړي بله فایده نلري.

هو! دا راز لوړوالی سړی له نوروخلکو څنې لرې کوي او لوېوي یې نه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت

لکه چي کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شان پیداکوي چې هغه یوازې دده په سترګوکې ځاي لري اوبل څوک یې نهویني، دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه دسړي په شان کې ویني چې نورخلک یې نشي لیدلی او یوازې دهمدوئ تخیل پیداکړی وي، نولکه چې عشق او محبت زموږ سترګې داسې تړي چې دخپل محبوب معائب له محاسنو څنې نشوبیلولی، حسد او عناد هم زموږ او د حقیقت ترمنځ حایل کیږي او لکه دجهل حجاب ډیر حقایق له موږ څنې پټوي یایې په بل رنګ ښکاره کوي.

نونه هغه ستاینه حقیقت لري چې مجنون یې دلیلی دسپي کوي او نه هغه عیب چې دښمنان یې په سړي پسې تړي.

نو تر څو چې موږ خپل ځان دعشق او محبت له پنجو او دعناد او حسد له منګلو خلاص نکړو څنګه به حقیقت ته ورسیږو او په څه شان به دحقیقت په شاوخوا کې ازاد فکر وکړی شو؟

نو اورمرو به یا دعشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو اوښه ګمان به ورباندې کوو یا به دنفرت له کبله بدبین یو چې هیڅکله به محاسن نشولیدلی اوهرشي ته به دبد ګمانۍ په سترګه ګورو. په دغه دواړو حالو کې به موږ ته خپل ګمان حقیقت ښکاري مګرله حقیقت نه به ډیر لرې یو.

زما په ګمان څنې کسان ډیرزیات غولیدلي دي چې دخپلو عیبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه ګڼي او داګمان یې کړی چې دښمن لکه ائینه دسړي عیب په ربنتیاني صورت سړي ته ورښیي ځکه چې حسد او عناد اورمرو ددښمنانو ذوق او ذایقه دومره خرابوي چې انګبین ورته سکنجین ښکاره شي لکه چې شیدوایي:

ګلــه مــن یـم لــه حاســده ښــه متــاع کانــدي کاســده
انګبـــین ســـــکنجبین کــــا پـــه مــزه یـــي تریـــوجبین کـــا

نوکه موږ خپل عیب ددښمن په ذوق پیژنو او د حاسدانو ذایقې ته اعتبار ورکوو، ودې شي چې خپل خواږه تروه وګڼو او ددې په ځاي چې ځان اصلاح کړو له ښوځنې بدوته واوړو، نوبیابه هم حقیقت ته نه یو رسیدلي او غلیدلي به یو.

هرکله که له دغو شیانو مجرد شو او دخپلو احساساتو او اعباراتو له دایرې بهر شو مګر پدې شرط چې دهمدغې بې اعتباري په نړۍ کې پاتې نشو او لوړ مقام پیداکړو یعنې مایوس نه شو او لا په حقیقت پسې وګرزو ښایي چې هغه وخت موسترګې پخې وي او حقیقت ومومو.

نو زموږ او دحقیقت ترمنځ ډیره لاره ده او هغه وخت وررسیږو چې دجهل له تورتمه و اوزو او د کورکورانه تقلید بوتان مات کړو اوله خپلو هغو نفسي کیفیاتو څنې هم ځان خلاص کړو چه بعضې شیان موږ ته ښایسته کوي یا یې بد راته ښکاره وي. اوبرسیره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو چې ربنتیانۍ او غلوونکي رڼا وپیژنو او پدې پوه شو چې داسمان دغه رانه ستوري یالمر اوسپوږمۍ ولیدونکي او پریوتونکي دي او یو ه بله رڼا شته چې هغه دزړه په سترګو لیدل کیږي او داتول شیان دهماغې رڼا په اثرکې پیداشویدي، نو حقیقت لکه یوغمی ترلوړو غرولاندې نه دی اونه لکه دحیات اوبه په تورتم کې ځای لري چې مونږ یې په هیڅ شان ونه لیدلی شو.

بلکه دحقیقت رڼا دومره ځلانده ده چې بعضې نورشیان هم ځلیدونکي ښکاره کوي او موږ لکه چې دسپوږمۍ په شپه دسحر او سپوږمۍ رڼانشو بیلولی همدغه شان دحقیقت درڼا امتیاز هم نشوکولی که څه هم له هرې خوایې په موږ احاطه کړې او مونږ یې په غیرکې نیولي یو نو موږ هر وخت دحقیقت په رڼاکې یو او هر وخت له خپل فکراو بصیرت سر ه سم یوشی دحقیقت مثل او نظیر یاعین حقیقت ګڼو لکه یو مین چې کله دغره زرکه او کله دباغ سروه دخپلې معشرقې نظیر ګڼې او دهوسۍ سترګې دلیلیٰ سترګې بولي، او ډیر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله حقیقته په لوی لاس ځان لرې کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی چې په حقیقت پسې د دهر له حلقې او دجامعې او محیط له غولي واوزي ترڅوچې حقیقت پیداکړي او یوه ملت ته دهدایت رڼا شي.

دمحبت رڼا

سړی چې دمحبت رانجه په سترګوپورې کړي هغه بیا هرشی په یوه ښه رڼاکې وینې او دهر شي ښه ړډه ګوري هو! دا راز خلک هیڅ شي ته دتنقید په سترګه نشي کتلی اونه د اعتراض او عیب لټولو افکار ورته پاتې کیږي.
څوک چې دمحبت تراغېزې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا دګل په یوه پاڼه خوښ او خوشحا ل وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هیڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومیږي. مینه او محبت هروخت سړي ته د خوشبینې الهام کوي او ښه ښه ګمانونه ورته پیداکوي، محبت سړی ړوند او ګنګ کړي چې په سترګو عیب لیدلی اوپه خوله یې ویلی نشي، څکه چې دهغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضاکې طیران کوي چې هلته دبدګمانۍ ګرد او غبار هیڅ نه لیدل کیږي، دمحبت خاوندان هیڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کیږي او نه دچا وینا ورته دسیاست او منافقت له مخې معلومیږي.
هغه هره خبره رښتیا او صدق ګڼي اوپه هیچاکې دغدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی، مینه ناک خلک هیڅکله لکه فلاسفه دعیب او نقصان ذرات په کائناتو کې نه ویني، لکه هغوئ چې دمحبت اوعشق نازک او خوندور کیفیتونه لکه یومین او عاشق نشي حس کولی اوعشق ته مرض یا جنون وایي.
دمحبت لرونکی لکه یو صوفي دمینې په رڼاکې حقیقت ته رسیدلی وي او نورخلک د خپلواو هامو او ګمانو نو په ګرد او غبار کې ورک وي.
که مور له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به دهغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ چې هیڅکله دشمعې حرارت اوسوزیده نشي حس کولی، مور به هم دخپل محبوب په شاو خواکې هیڅ عیب نشولیدلی مګرڅوک چې دخپلو دوستانو په حا ل کې لکه یو مفتش داسې غوراو تعمق کوي او دهغوئ دملامتۍ لپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسیږي ډیرځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کیږي او ددې لامله چې په سلوکې یو ځل حقیقت ته رسیدلی دی هروخت به خپل فکر صحیح او صایب ګڼي.

شعر او ادب

چپه چپې او قراره قراري ده، د سپوږمۍ په سپینه رڼا د مځکې مخ ښایسته اوروښانه دی. هیڅ طرف زوږ او زوګ نشته او دشپې اوله شومه ده. یو ژور لښتی چې په شنه ګیاه پټ او پوښلی دی له اوبونه ډک اوغلی روان دی سړی چې داوضعیت ګوري ګمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي.
زه هم په همدغه ګمان ورپسې روان شوم اوتلم، څه شیبه وروسته ګورم چې په یوه شنه باغ کې ګرزم او قدم وهم، پدې باغ کې هر راز بوټي ولاړ دي او دا او به چې له ډیرې مودې را ایسې دې باغ ته راغلې دي د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو میوو، ښایسته ګلانو کې یې حلول کړی داشین بڼ او تازه چمن یې دانسانانو او د هوا د مرغانو د پاره سمسور کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اوبه کله دتاک په رګوکې ننوتلي او ډیر خلک یې پخپل خوند مست کړي او دډیرو نشه یې دبنګوپه پاڼو زیاته کړیده په یوه بوټي کې یې ځان لکه عسل خوږ کړی او په بل کې یې د سرکې تریوالی پیداکړی دی.
دا اوبه برسیره پدې چې ددې میوو او ګلانو دوجود سبب ګرزیدلی دی په عمران او ابادی کې یې هم زیاته برخه اخیستی، ددې باغ دیوا ل او ګرد چاپیر سرایونه یې سرته رسولي دي، دې او بو یوازې دمځکې په منځ تردد نه دی کړی، کله یې چې په زړه کې د همدردی حرارت پیداشوی د او قیانوس له دریابه راجګې شوي او په وچو میرو یې درحمت ځاځکې ورولي دي، اوکله د ګل له پاڼو هواته هسکې شوې دي.
همدغه اوبه دی(دنوعیت په لحاظ) چې کله ږلۍ ورځني جوړه شوېده او کله شبنم شویدي، همدغه او به دي چې د ډیروخلکو تنده یې ماته کړې او له مرګه یې نجات ورکړی دی او کله یې لوی لوی فرعونان غرق کړیدي.
هو! پدې او بوکې هر راز صلاحیت شته چې کله په تیغ کې ځای نیسي او د توري آب په ځای کوي او کله دګل په پاڼو (ښایسته جامه) کې ننوزي دحسن او جما ل مظاهره کوي، ځینې وخت لا دصدف زړه کې ځان تربیه کړی او دجوهري په دکان کې دتجارت بازار تودوي، ښه فکر وکړئ! په دنیاکې بل شی هم شته چې داټول کارونه ورځنې واخیستل شي؟ هو! شعر او ادب.

شاعر او عالم

دوه شیه دي چې یوه ته شعر اوبل ته حکمت یا علم وایي، یوپه عقلي استدلال او منطقي قیاس دحق او حقیقت اثبات کوي، بل په تخیلي دلایلو اوسحري کیف سړی حقیقت ته رسوي، شعر دعشق او مینې رڼا په زړونو کې پیداکوي او علم وحکمت دعقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شیه که څه هم دخپل تعریف په لحاظ سره بیل او جلادي، مګر لکه اوبه او هوا کله کله یو په بل باندې بدلیږي او دا دواړه زموږ دحیات لپاره ضرور دي.
نوکیدی شي چې شعر حکمت او حکمت شعرشي، لکه چې زموږ اسماني کتاب هم له ځینو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړي او په همدغه سبب زموږ ډیر مشا هیر هم د شعرا په تذکره کې راغلي او هم دعلم او عرفان بیرغ ځګوونکي دي، نوهغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کیږي هغه هم حق او حکمت وي مګر دزړه له سوزه سره لکه چې علامه اقبا ل وایي:

حــق اګرســوزی نــدارد حکمــت اســت شــعر میګــردد چوســوزازدل ګرفــت

نودا باید ومنوچې شعر او حکمت کله لکه دسپوږمۍ اوسحر رڼا چې په یوه افق کې جمع کیږي دا دواړه هم په یوه ذهن او دماغ کې یوځای کیږي چې یو بیان هم شعر اوهم حکمت ګڼل کیږي او یوسړی هم شاعر او هم عالم یا حکیم کیدی شي. مګر له دې خبرې هم باید سترګې پټې نکړو چې شعري تعبیر اوعلمي تعبیر ډیر فرق سره لري، علمي تعبیرله هرې خواپه حق او حقیقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځینې نه وي پاتې، مګر شعري تعبیر اوقافیې په محدوده دایره کې حقیقت ته یو اشارت کړې وي خو دا اشارت لکه د معشوقو سترګک دومره پرکیف او جذاب وي چې له یو ه علمي کنفرانس ځنې عمیق او بادوامه تاثیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او حکمت دحقیقت له مخه ټول لباسونه لرې کوي او پخپله تشریح او تجزیه دیوې موضوع عروق اوشرائین اوټول فقرات ښکاره کوي مګر شعریې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوڅ ظاهروي چې هر څوک وربانديې زړه بایلي او پرې مین شي.که مونږ د شاعر خاص لفظ د ادب په عام لفظ بدل کړو نو ادبي تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي چې په یوه فلسفي اوعلمي تحقیق نه وي بنا ، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کیږي.

څومره دمخه ماپه مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده چې د ښوښو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه ګڼلې وه،ښه څه یې پکې لیکلي و. جمله داوه:

عمل څه کوي او موږ کومې خواته بیایي دسعادت لورته اوکه هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی چې موږیې خوزولی یو او چیرته موبیا یې او دا څرګنده ده چې علم دا اقتدار نلري بلکې دیوه موټر یابیړی مثا ل لري چې موږ وربانديې خپل ځان یوځای ته رسوو مګر دا جمله سره له دغه علمي نقصانه پخپله ادبې جاذبه لیکوا ل مجبوروې چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي چه نن د دنیا متمدن او علم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک اوبربادی په لاره کې کاراخلي.

نوویلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته دخلکو مخه راګرزوي مګر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هرکله چې موږ تریوې اندازې دشعر او حکمت یاعلم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او داخبره مو هم لږه څرګنده کړه چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدیوالی لري نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته چې دڅوکسوپو هانو په مجلس کې دشاعر اوعالم په شاوخوا کیده، په هغه ورځ یوعالم چې شعري برخه یې هیڅ نه درلوده شاعرته په همدومره اهمیت قایلیده چې دلږ ساعت لپاره یومجلس تودولی شي چې څوکسه یې خواته یوه شیبه راټول شي اوبس.

ده ویل چې شاعر یو بې ثباته شخص دی چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هرساعت یې فکر او حا ل بدلیږي مګرعالم لکه یوغر په هروخت اوهر حا ل کې ثبات او استقامت لري اودیوه فکر خاوند وي.

لنډه یې داچې ده عالم ته داحق ورکاوه چې دیوه قوم مقتداشي او دسعادت لورته یې بوزي مګر شاعرته په دغه مقام نه وقایل له ده ځنې که څه هم چاپوښتنه ونکړه چې دی څه دلایل لري مګر ښایي چې دده دلیل به همداو چې دشعر اساس تخیل دی اوهغه یو اساسی شی نه دی هر ساعت بدلیږي اوبیل رنګ پیداکوي او دعلم اساس هغه یقیني مقدمات او دلایل دي چې عقل یې تزکیه او تصدیق کوي او هره شیبه نه بدلیږي دده دغه وینا دمجلس اکثرو خلکو په ښه وایي اوحق وایي باندې تلقي کړه مګر زموږ د مجلس یو ښاغلی ملګری له شعر او شاعر ځنې تر یوه حده مدافعه وکړه او یوه بل مشرسړی د فیصلې په ډول وویل چې شعر یو قالب دی ښه اوبد، صحیح او غلط هرڅه پکې اچول کیږي نو ښه اوبد یې بد دي. مګر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترګه کتل هغه وویل:

هو! شعریو نیمګړی قالب دی چې حقیقت پکې پوره نه راوړل کیږي. د دې خبرې ځواب خو موږ مخکې ورکړ چې شعریو حقیقت پوره نشي راوړلی مګرداسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثیر یې له عام بیان او تعبیر ځینې، ډیر زیات او بادوامه وي نو اوس به راشو دې خبرې ته چې ایا دغه فیصله موږ منلی شوکه نه؟

له دې فیصلې ځنې خومعلومیږي چې شعر دیوه ظرف حیثیت لري چې دارو او ز هر دواړه پکې اچول کیږي او پخپله هیڅ شی نه دی که دفیصله کوونکي غرض همدغه وي موږ هیڅکله دانشو منلی چې شعرلکه یولوښی وګڼو او نور اهمیت ورنکړو ځکه چې شعر پخپله دوا ده چې دوایي خاصیت او تاثیریکې حلول کړی او یوله بله د هیولی او صورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یوضرر ولیدل شي نو دا راز مخالف تاثیر په هره دواکې کله کله دبعضې موجباتو په سبب لیدل کیږي او علم هم ځینې وختونه دفکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي نو موږ پدې ځای کې هم فیصله کوونکی خپلې فیصلې ته ملتف کوو او هم هغه چا ته چې شعر او شاعر ته په ښه سترګه نه ګوري، وایو چې که دی ټول شاعران په نظرکې ونیسي او یو شاعر دتمامو شاعرانو نمونه ونه ګڼي دی به د فیلسوفانو او متصرفینو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او حکیمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پیداکړي ا و دا به ورته معلومه شي چې شاعر هرومرو دغسې بې ثبات اوبې استقامته نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه یو ډیر لوی سړی یوداسې استقامت لري چې نه یې دزمانې بهارله چتې باسي او نه یې خزان سر راټیټولی شي لکه چې رحمان بابا وایي:

لکــه ونــه مسـتقیم پخپـل مکـان یـم   کـه خـزان رابنـدې راشـي کـه بهـار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک اولکه خوشحا ل خان خټک دټینګ عزم خاوندان پیدا کیږي چې نه ددښمنانو لښکرې او نه دحاسدانو خبرې دده په قوي اوغښ زړه کې څه ویره اوحرکت پیداکولی شي لکه چې پخپله وایي:

دعـــالم ډیـــرې خبـــرې ددنیـــا تـــورې لښـــکرې

زړه مـــې نـــه ښـــوري لـــه ځایـــه غرخوهســـې وي کـــه نـــه

که شاعران یوازې دتخیل خاوندان وای او نور اساسی افکارو یې په ذهن کې ځای نه نیولی هیڅکله به لکه اقبا ل دیوه نصب العین او مستقیم فکر خاوند سړی په شاعرانوکې نه پیداکیده اولکه حکیم سنایي او عطار، سعدي او رومي غوندې اشخاص به د شاعرانو په ټولګي کې نه ښکاره کیدل اونه به لکه بوعلي دعمیقو افکارو خاوند دشعرویلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعرله نورو خلکو ځنې زیاته برخه نه وي اخیستی نونیمګړی خوبه نه وی پاتې شوی.

دتورې رڼا

د زمانې امیل چې شپې او ورځې یې لکه د زنځیرکړی یوله بله ترلي دي او دشپو او ورځو، میاشتو او کلونو، قرنو او پیړیو په حساب لویږي او وړې حلقې لري سړی پکې عجیب و غریب واقعات او مختلفې صحنې ویني. نن چې موږ داستقلال په نامه یوداسې ورځ لروچې شپه یې هم له نورو ورځونه روښانه ده او ددې ورځې په لمن کې موږ د خپلواکۍ او ازادۍ شرف او وقار موندلی او هرشیبه یې زموږ په نظرکې ډیرقدر او قیمت لري، دا ورځ موږ ته یوه داسې شپه هم رایادوي چې له ډیرې تیارې سترګه په سترګه نه ښکاریده او بیخې تور تم و. داتورتم دسحر او طلسم یوه داسې تیاره وه چې مونږ یې په غټو سترګو ویده کړي وو او خلکو به راباندې لوېې کولې، پدې تیاره کې به ددې غرو رغو په هغو زمریانو د استعمار لاس راښکول کیده چې پخوابه یې خلک له تش صورت ویریدل او چابه ورته په زغرده نشو کتلی. دې تیارې دپښتو نخوا د آسمان لمنې په تورو وریځو لړلې وې او داسې معلومیده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې یوستوری نه لري. په دغه شپه دبد بختۍ یو ه داسې سیلۍ را الوتې وه چې زمونږ ټولې ډیوې یې وژلې وې او په هیڅ ځای کې دامیدرڼا نه ځلیده. زمونږ زړونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خالي و اود ملیت په کالبوت کې مو د حیات او ژوند ګرمې بیخې لږه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زموږ په مخکې یوه داسې رڼا وبریښیده چې زمونږ حا ل او استقبا ل یې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه یې په سحر بدله کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا رڼا زموږ دهغې توري برق اوبرښنا وه چې هروخت ورباندې پښتنو خپله مخه رڼا کړېده او خپلې بدبختۍ تورې تيارې يې پرې ورکې کړېدي.

په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و چې زمونږ په ګوګل کې يې سړه وينه توده کړه او ډير ژر يې زموږ په حا ل او استقبا ل کې تغير او تحول پيښ کړ.

په دې رڼاکې موږ دحيات هغه اوبه دتورې په خوله کې پيداکړې چې سکندر په تورتم کې لټولې.کله چې موږ له دغې تيارې رڼا ته راووتو او د پښتو نخوا دغرويه څوکو باندې د سعادت وړانګې اوپلوشې وځرکيدې زموږ په زړوکې دحيات مينه، دوطن محبت، د مليت احساس، دعلم اوترقۍ شوق او د ژوندانه ټول صفات او خوهشات پيداشوه، د وطن ښايسته غرونو او شنو ناوونو، ډکو سيندونو او ګڼو ځنګلو زموږ په زړه کې وطني عشق پيداکړ، موږ په همدغه رڼاکې خپل ځان وپيژانده اوپه ځان مو ويسا پيداشوه چې ملي غرور او افتخار هم ورسره تړلۍ دی.

مونږ په دې وپوهيدو چې ددنيا طوفانونه هيڅکله مونږ دنړۍ له مخې نشي ورکولۍ او نه دغه راز لړې او تورې وريځې زموږ دسعادت درڼا مخه نيولی شي.

هو! موږ حق لروچې پخپل قوي او متين موجوديت ونازيږو او ووايو چې موږ هغه خس او خاشاک نه يو چې د حوادثو سيلۍ مو تيت په ترک کړي ځکه چې موږ پخپله پښتو او پښتونواله دهر راز مشکلاتو مقابله کولی شو، او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تيره غورزوو او سرورته نيسو.

موږ هغه ښاغلي پښتانه يو چې ځان راته ډيرلوی او سترښکاري او دخپلې سيمې درنښت خپل ملې افتخار، دپښتونولۍ ننګ او ناموس دتيرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې يو ډير پاک او له مينې ډك مين دخپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.

موږ ته دخپل پلارنيکه توره محبوبه ښکاري او هميشه يې لوړوالی او ځليده غواړو، تر څو چې له خړ اسمانه تندر او ږلۍ اوري اوانسان دخپل اوپردي تميز کولی شي د پښتون توره به لکه يدبيضاپه دنياکې ځليږي اوټول پښتانه به دتورې په رڼاکې ژوندکوي.

موږ خپل ځان او خپله خپلواکی، خپل پښتني موجوديت ارومرو ساتو او له سرومااله ورباندې تيريږو، مګربايد په دې پوه شو چې موږ داپه څه شان ساتلی شو؟ ددې پوښتنې په ځواب کې څه شی چې زما په نظرکې ډير مهم معلوميږي هغه زموږملي تربيه پښتني خويونه او پښتونواله ده ترڅو چې موږ پښتانه يو او پښتونولي لرو زموږ د خپلواکۍ اولوړتيا جنډه به ارومرو پورته وي اوپه ازاده هواکې به دازادۍ په ورمه رپيږي، هو! دا رښتيا اوکټ مټ حقيقت دی ترڅوچې ديوه قام په نفسي کيفيت او حا ل کې تغير پيښ نشي د هغوئ په حا ل کې خدای هم تغير نه پښوي، ترڅو څوک پخپله ځان څاه ته ونه غورزوي لوی ښتن يې دذلت او انحطاط په کنډو کپروکې نه اچوي زموږ ملي اوپښتني روح په دومره لوړه او هسکه فضاکې ګرزي چې که موږ يې پخپله رانښکته نکړو دهيچا دلينډې غشی نه ور رسيږي اونه دچااله تاثيرلاندې راځي. وروسته تردې چې زه دځان په ساتلو کې پښتني اخلاقوته په اوله درجه اهميت قايليږم نو بيا علم اودنن ورځې مختلف فنون، ثروت اوبډايي او ځينې نورشيان هم ضروري ګڼم، که موږ علم او بصيرت نلرو خلک موپه سحر اوچل ترخپلې اغيزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که موږ شته او ثروت نلرو زما نه مو وږی کوي او د نورو دام وداني ته موراټيټوي، که موږ فن او تخنيک نلرو پخپل لاس ځان اورته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک دحربي فنونو په قوت داسمان له وريځو اولړو کاراخلي اوپخپلو دښمانو باندې تندراوږلۍ وروي، نن خلک دصفعت اوحکمت په مرسته هغه هوا چې دحيات مهم عنصردی دمرګ اله ګرزوي او ددښمن په حق کې ورځنې د زهروکار اخلي. که څوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان اوخپله خپلواکي وساتي هغه بايد دومره کامل انسان وي چې خپل هرڅه يې پخپل لاس کې وي او د خپل هر مرض علاج وکړی شي، پدې وخت کې که نور هيڅ نه وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک دیوه قام دلاندې کولولپاره بعضې داسې مکروبونه دهغوئ په وجود کې انجکش کوي چې ډیر ژر یې ملي وینه فاسدوي او روح یې وژني. نوبرسیره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو لپاره ډاکتري هم لازمه ده.

نن ځینې کسان دنورو داسارت لپاره خپل ځانونه ښایسته کوي او پخپل ښکلیتوب ور ځنې زړه وړي نوسړی باید هیڅکله لکه بلبل دچاپه ښایسته ګلانو زړه بای نلي او په پردي باغ کې اسیر نشي بلکه خپل ځان، خپل ملیت، خپل دودونه خپله ناسته ولاړه له هرچا ځنې ښه وګڼي اوخود ي ولري. ترڅو چې یوملت خپلې ټولې نیمګرتیاوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتیا جه ونه ژغوري هغه په دنیاکې پوره اوحقیقي ژوندون نشي کولی اوپه هرراز چې وي د نورو ترتاثیر لاندې راځي.

سړی باید دې ټکي ته ښه متوجه شي چې انسان چې هرڅومره مدني شوی او مدنیت ته ورنږدې شوی دی هماغومره یې ډار او ویره ورکه شوې او نور ژوندي او زیروح شیا ن یې خپل لاس لاندې کړ ي دي او له خپلې اغیزې لاندې یې راوستلي یعني انسان دمدنیت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی اوقوت یې موندلی لکه چې اوس هم ددنیا متمدن قومونه په وحشیانو اونیم وحشیانو باندې حکومت او حکمراني کوي نو که څوک غواړي چې دنن ورځې د مدني اقوامو ترتاثیر لاندې رانشي باید اورمرو په مدني سیرکې ځان ورسره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترګه ونه ګوري.

په دنیا کې صلح یوطبعي قانون دی او لوی ښتن هم مونږ پوه کړي یو چې دا مځکه د صالحانو میراث دی او صالحان به وربانذې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحیت دی چې دمځکې دمخ حکمراني پرې کیږي چې داصلاحیت داسلام په ابتداکې په عربو کې پیدا شوی او زمونږ پښتنو په ملیت اوپښتنولۍ کې اغزل شوی دی.

مونږ باید داصلاحیت هیڅکله له لاسه ونه باسو،او وربانذې ټینګ اوسو، ددې صلاحیت لمړی نښه داده چې مونږ په حق او حقیقت ټینګ ولاړیو او ملګرتیابه یې کوو، هیڅکله به مو زړه ته خوف او ویره لارنلري او دضرورته په وخت کې به وینې تویول راته هیڅ ښکاري اوله مرګه به نه‌ویریږو، بلکه دخپلې اسلامي او ملي لوړتیا دساتلو دپاره مرګ،ابدي ژوندون اوخپل سعات بولو او ددنیا د هر راز سختیو اومشکلاتو په مقابل کې به لکه دخپل وطن لوړاوهسک غرونه په هرمیدان سر لوړی ولاړیو، عزم او اقدام به مو ډیر ټینګ اوکلک وي.

ایثار اوقرباني به ډیرلوی افتخار ګڼو، اتفاق او اتحاد به مو هیڅ شی نشي خرابولی، پخپل مینځکې به یوله بله مینه او محبت، پیرزوینه او رواداري لرو او دخپل مقدس دین اوګران وطن د دښمنانو په مقابل کې به دسختو زړو خاوند یو، دلوی ښتن په ضعیفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به را ته له هر شي ښه ښکاري، د بې ننګۍ ژوندون به په هیڅ شان نه قبلوو او دخپل مقدس اوپاک مقصد لپاره به له سراو ماله تیریږو، خپل ځان او اولاد به د خدای درضا لپاره قربانوو اوبې له خدایه به بل هیچاته سرنه ټیټوو، دا ځکه چې دخدای له بنډګې سره بله بنډګي نه کیږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کیږي چې دده بنده دبل چابنډګي وکړي.

هو! مومن اومسلمان باید اورمرو حر او ازاد وي اوپښتون باید تل ازاد اومستقل وي نو تل دې وي زمونږ ازادي اوخپلواکي ا وهمیشه دې وي پښتواوپښتنواله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږژوند

غر په غره نه ورځي. اوسږی په سږي ورځي دهمدغه تک له کبله چې وګړي يې يو له بله لري سږي ته دنوروژوندون څه ناڅه څرګندېږي او راز راز وګړيويني.
يوه ورځ زه يوداسې سږي کره پيښ شوم چې پوله اوپتۍ يې هيڅ نه درلوده او په کورکې يې دمږک لکۍ هم نه سپيره کيده.
ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تيرولې او دکاله ټول خرخوږی يې دومره نه وچې ديوه بډای اوشته من سږي دغاړې کالي شي.
پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډيوه نه وه او نه چابې له خپل لاس او مړونده بلې سرويږدۍ درلوده.
دې سږي په دغه ورځ برسيره پدې چې خپل زوی(کټوری) ته يوه سدرۍ او يوه سره خولۍ راوړې وه کورته يې هم څه غوښه اخيستې وه کټوري چې وروسته له ډيرو وختونو نوې نزۍ خولۍ موندلې او نوې سدرې يې اغوستې ده له هلکانو سره په کوڅوکې منډې وهي کله چې کاله ته راشي او دغوښو کټو په نغري باندې ووينې په منډه بيرته ځي او په نورو هلکانو زيری کوي چې موږ نن غوښه پخ کړيده.
هغوئ که څه هم په دغه ورځ لا څه ډيرې ورځې يې غوښه په سترګو نه ده ليدلې خودپښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري چې ددوئ له کاله نه په بل کورکې ښه څه پاخه شوي وي اونه دا زغملی شي چې دوئ دې له چانه ښکته اوټيت وي.
نو هر يوه به چا يو څه اوچابل څه ښودل اوخپل نکولی به يې ستايه، چابه ويلې چې موږ لړمون پوخ کړی و چابه ويلې چې موږ نن چرګ باندې کړيدی داخبرې دوئ پداسې خوند کولې لکه چې لګياوي او خوري يې، نه خدايږوپه خوړلوکې يې دومره خوند نشته لکه دوئ يې چې له نوم اخستلو خوند اخلي.
يوازې کټوری له هلکانو سره داخوړې خبرې نه کوي موريې هم له ښځو سره ناسته ده اووايې: لاړه شم چې دغوښو کټو مې ونه سوزي. غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو ترخولې له اوبو ډکه ده هغه ترسبا هم نه وچيږي خودا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي، دکټوري پلارچې خپل ګلالی ځوی په ښو کاليوکې ويني، من من غوښې اخلي او په کاليوکې نه ځاييږي خوله بلې خواچې دخپلې ښځې زاړه ټيکری او شکيدلي کميس ته ګوري سوراو تور ټول يې په زړه کې ګرزي خو چې هرڅومره خپلې سترګې يوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه وينې چې دده زړه پرې ورشي اوڅه پورترې وغواړي.
سره لدې چې پدې کاله کې هيڅ نه و خو خوښي او د ژوندانه خوند پکې زښت ډير و اوله بډايانو ځنې ددوئ ژوند ډير خوږ و ځکه چې دشتمنو اوبډايانو زړونه تل هغه څه غواړي چې هيڅکله يې لاس نه ورسيږي.
هو! ددوئ خوښي او زړه ښه والی دومره وړيا نه وي چې په دومره وړو وړو خبرولاس ته راشي، ددوئ سترګې په ټوله نړۍ هم نه مړيږي دلويو اوشتمنوکورو لاڅه چې ووړته هم ډير خوندور څيزونه بيخونده شوي وي او وريښمينې ټوټې ورته لکه بيستې داسې ښکاري، ددوئ نرۍ وريجې که هرڅومره غوړې او غوښې پکې ډيرې وي د نورو سوړسک او شنو سبو يا شړومبوته په خوند کې نه رسيږي، نه پوهيږم چې داولې؟ نوښه ده که ښه څيزونه دنوروپه مخکې ايښې وي خوند خو ددوئ په برخه رسيدلی دی او خوښي هم ددوئ په کاله کې ده.
نه يوازې دا نه، روغتيا اوجوړوالۍ هم دوئ ته ورکړشوی دی، دوئ هيڅکله لکه بډايان په لواړو وريجو اوکلکو غوښو نه نس خوږي کيږي او نه هغومره ژرژر ناروغتيا ورته پيښيږي، دوئ بې تروو څيزونو، ښايسته ډيره ډوډۍ خوړلی شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوکه نورخه نه وي دغرو پرکي، نانګه اومونانې، شنې او داسې نور......هم خوړلی شي ځکه چې دوئ لادپستو اوخوندورو څیزونو خوند نه دی لیدلي.

نه نه لیدلي يې دي خو په همدغو ځینې ونوکې لکه چې رحمان بابا وايي:

پتنګـانو لـره خـدا ی پـه اورکـې ورکـړ — هغـه عـیش چـې یـې بلبلـې پـه ګلـزارکـا

خرقـه پوشـوپه خرقـه کـې دي مونـدلي — هغـه حـظ چـې پـه دنیـاکې دنیـا دارکـا

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library